



ELUL

What's the message

Shiur# 335 | Aug 21st 2021

שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן ס סעיף ד

י"א שאין מצות צריכות כוונה, וי"א שצריכות כוונה לצאת בעשיית אותה מצוה, וכן הלכה.

דברים רבה פרשת כי תצא פרשה ו סימן ג

זש"ה (משלי א) כי לוית חן הם לראשך רבנן אמרי נעשה דברי תורה חן לרשיותך כיצד אדם בן תורה בשעה שהוא מזקין הכל באין ומסבבין אותו ושואלין אותו דברי תורה, דבר אחר מהו כי לוית חן אמר רבי פנחס בר חמא לכל מקום שתלך המצות מלוות אותך, כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, אם עשית לך דלת המצות מלוות אותך שנאמר (דברים ו) וכתבתם על מזוזות ביתך אם לבשת כלים חדשים המצות מלוות אותך שנאמר +דברים כ"ב+ לא תלבש שעטנז, אם הלכת לגלח המצות מלוות אותך שנא' לא תקיפו פאת ראשכם, ואם היה לך שדה והלכת לחרוש בתוכה המצות מלוות אותך שנאמר (דברים כב) לא תחרוש בשור ובחמור יחדו, ואם זרעת אותה המצות מלוות אותך שנא' (שם /דברים כ"ב/) לא תזרע כרמך כלאים, ואם קצרת אותה המצות מלוות אותך שנא' (שם /דברים/ כד) כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה, אמר הקדוש ברוך הוא אפילו לא היית עוסק בדבר אלא מהלך בדרך המצות מלוות אותך מנין שנא' כי יקרא קן צפור לפניך.

אנודה שישאנה למכור בשוק כאנודת עצים או שבלים, כמעט נושא אלמותיו (תהלים קכ"ו ו'):

(טו) האחת אהובה וכו'. שני התארים האלה ממאמר המצריך והם נאמרים בזה בהקש אל הנעל:

(כג) כי קללת אלהים תלוי. כמו שאמר אי"ע כי אלהים מועל והקללה בכל מקום קרוב מהתלוי כמיש ולא תטמא את אדמתך, לכן לא נביט אל מי שיהיה תלוי, וכמו שעשה יהושע (יהושע י' כ"ז):

כב (ח) לא תראה. זה הדבור מורכב הרכבת באור ותנאי, כי לא צוה שלא יראם אבל טעמו לא תראם והתעלמת. ¹ כלומר לא תראם שתתעלם מהם:

(ו) כי יקרא קן צפור. מטעם קריאה כי הצידים קוראים ומצפצפים צפצופה העופות, ולרגלם הקנים מחקים קול עוף ועוף כדי שיבואו אמם או אביהם, או יצאו או ירימו קול האמרוחים וידע מקום הקן. אמר יוסף. טעם זאת המצוה מבוארת בעצמה, כמעט אותו זאת בנו לא תשחטו ביום אחד (ויקרא כ"ב כ"ח), וכן לא תבשל גדי בחלב אמו (שמות ל"ד כ"ו), והוא להרחיק מעלינו האכזריות, אבל כי מצורף לזו אומר אני, כי תורתנו השלמה רצה לתת לנו דעות שלמות, חה להקנותנו ידיעת המציאות ככל יכלתנו, ולכן כונה בזה שתי כוונות, האחת להודיענו מדרגת מציאותנו, ונמשך לזה להסיר מעלינו תכונת ההתנשאות והגאווה, חה כי ידוע כי סוננו הכולל הוא גשם, ותחתיו צומח ותחת הצומח החי, ותחת החי המדבר הוא האדם ואישיו, וזה כלל מציאות עולם היסודות, ומבואר כי המון העם יסבלו כל זה, אף כי לגאותנו נתהלל במחת שקר, ונדמה שאין יחס בינינו ובין שאר בעלי חיים, אף כי עם הצמחים בכרוב ושאר ירקות אף כי עם השדות, לכן להרחיק ממנו כל הסכלות חוה, נתנו לנו מצות שונות קצתם בנשם הדומם וקצתם בצמח וקצתם בחי וקצתם במדבר, עד שתחת המדבר שהוא מין האדם האחרון החל ודקדק בו מאד, וצונו השם לחמול על אישי האדם מאיזה עם שיהיו כמו שקדם, רצוני בהלחטנו על העמים, זולת שבעת גוים כי הם כחיות רעות, וכן מצות יסת תאר לא תתעמר בה, ורבים כן, כל שכן עם האישים שהם מרתנו ואהבת לרעך כמוך (ויקרא י"ט י"ח), לא תראה את שור אחיך וגי, ורבים צוים כן וזהו הראש, ואחר על יתר האנשים שאינם מרתנו כמו שבארנו, ואחר שהמליג במדה הואת עם כלל מין האדם, צונו אחיכ על כלל מין

¹ וכו' הראב"ע.

החי, והוא כי תאווה נפשך לאכול בשר, שלא נהיגם ללא צורך רק לאכול, אחר שטבע האדם כן חייב שיתאווה לבשר, כי עיקר הכוונה היה שלא נאכל בשר, כי יספיקו לנו הצמחים, ולכן בבראשית לא הותר לנו רק עשב השדה, ואחר המבול נתסשם אכילת בעלי חיים שהוא כאלו נאכל אבינו, כי הוא סוגנו הקרוב, ולכן צוטנו התורה לחמול עליהם כמו שזכרנו מצות אותו ואת בנו, וכן לא תבשל גדי בחלב אמי, וכן כי יקרא קן צמור לסניך, ואלו יכלה התורה למנענו יותר, היתה עושה אבל כי היות קורבתנו לסוג החי מעטה מקורבתנו למין המדבר, חלשו ומעטו במצות באהבתו ובחמלתו, וכפי מדרגה זו באה אחר החי המצוה בסוג הצמח כמו שקדמה מצות לא תשחית את עצה (כי י"ט), ובעבור חקו יותר חלשו מצותיו, וכפי מדרגה זו באה אחר הצמח המצוה בסוג הגשם בשדות, כמו שקדמה מצות השמטה, לתת מנוחה מה לאדמה כי ממנה לקחנו, ובעבור רחקו יותר חלשו מצותיו, וכלל הדבר הקננו נותן תורתנו בכלל זה ידיעת חלק גדול מן המציאות השפלה תיקף ידיעת הסוג הראשון מהעשרה סינים העליונים, והקננו תכונת הענוה והשפלות עד שנדע ויהיה בין עינינו תמיד כי אנחנו כחסור וסרה, גם ככרוב ורמון גם כאבן דומם, גם הקננו בזה תכונת הרחמנות, שתכליתה לרחם על האיש הטוב שכל העולם לא נברא אלא לצוות לזה:

(ח) כי תבנה בית חדש, כבר קדם לנו כי וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת למשל מוסלג לכל התורה כלה, כי דבר הכתוב בהוה, ולכן רבינו משה בספר המצות כאשר מנה זאת המצוה עשה נזרה בכלל להסיר המכשולים מכל רשותנו: כי יפלה הנפל ממנו, אין בזה צורך לפרוש כלל ליודעי מלאכת ההגיון:

(ט) לא תזרע ברמך כלאים, שיזרעו בכרם שאר מיני

זרעי צמחים: פן תקדש המלאה, היקב או היין שבו נקרא מלאה כי היקב מלא מהיין והיין ממלא אותו, וכבר קדם לנו כי כל שרש קדש ענינו זמון והכנה והנה תקדש המלאה, כטעם תהיה מוזמנת ומוכנת המלאה מן הזרע אשר תזרע אתה וענבי הנפן, כלומר כי בעת הבציר שיאספו בזריות גדול את הענבים להביא אל המלאה שהוא בכרם כמיש גם יקב הצב בו (ישעיה ה' ב'), או בבית, והנה לדחות היקב מוכן להביל הענבים בעת הבציר, הנה אולי לטהירותם וחריצותם לבצור הברמים וללקט הענבים, ילקטו חלק מה מן הצמחים האחרים

תוספתא מסכת פאה פרק ג הלכה ח

החותך כריכות ועתיד לעמרן וכן אגודי השום ואגודות השום והבצלים אין להן שכחה המעמר מפני דליקה ומפני אמת המים אין להן שכחה מפני שעתיד לבחן מעשה בחסיד אחד ששכח עומר בתוך שדהו ואמ' לבנו צא והקריב עלי' פר לעולה ופר לשלמים אמ' לו אבא מה ראית לשמוח במצוה זו מכל מצות האמורות בתורה אמ' לו כל מצות שבתורה נתן לנו המקום לדעתנו זו שלא לדעתנו שאילו עשינוה ברצון לפני המקום לא באת מצוה זו לידינו אמ' לו הרי הוא או' כי תקצור קצירך וגו' קבע לו הכת' ברכה והלא דברים קל וחומר מה אם מי שלא נתכוון לזכות וזכה מעלין עליו כאילו זכה המתכוין לזכות וזכה על אחת כמה וכמה כיוצא בו ואם נפש כי תחטא ועשתה וגו' והביא איל תמים וגו' והלא דברים קל וחומר מה אם מי שלא נתכוון לחטוא ולא חטא מעלין עליו כאילו חטא המתכוון לחטוא וחטא על אחת כמה וכמה.

ספר החינוך פרשת כי תצא מצוה תקפט

שנמנענו מלקבל עדות הקרובים קצתן על קצתן, ועל זה נאמר [דברים כ"ד, ט"ז], לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות, ובא בזה הפירוש המקובל [ספרי כאן], לא יומתו אבות בעדות בנים ולא בנים בעדות אבות. והוא הדין בדיני ממונות שאין מאמינין הקרובים קצתן על קצתן, ואמנם נזכר זה בדיני נפשות על צד הגוזמא, שלא נאמר אחר שזה אבדת נפש לא נחשוד בו הקרוב אבל נעשה בעדותו אחר שעדותו היא לאבד נפש קרובו. ואף על פי שהזכיר הכתוב האבות והבנים בלבד, הוא הדין לקצת מן הקרובים האחרים, אבל הזכיר בנים ואבות על דרך משל שהן אוהבין מאד זה את זה, ואמר שגם אלו אינם נאמנים זה על זה לחיוב ואין צריך לומר לפטור, והוא הדין לקצת מן הקרובים כמו שבאה אלינו הקבלה בהן. ובדיני המצוה נזכיר אותם בעזרת השם.

משרשי המצוה לפי שעיקר כל עניני בני אדם תלוין בעדות אנשים וכענין שכתבתי בפתיחת ספרי, ועל כן רצה המקום להרחיק ממנו לבלתי עשות דין בין בני אדם רק בעדות חזק אמתי נקי מכל חשד. ולחיזוק ענין זה הרחיק כל עדות הקרובים אף בחיוב, פן תתפשט הרגל עדותן זה על זה לקבלו אף לזכות. והענין הזה הוא מדרכי התורה השלמה, שתרחיק לעולם המכשולות והדברים הקרובים להמצא בהם ההיזק אל בני אדם. ועוד נמצא לנו תועלת אחר בדבר, כי מהיות הקרובים שוכנים תמיד זה אצל זה ישיבתם וקיימתם יחד, אי אפשר להן להנצל שלא יתקוטטו זה עם זה לפעמים, ואילו יאמינו בעדותן זה על זה אולי בכעסם תמיד אלו עם אלו תעלה חמתם לפי שעה ויבואו לפני הדיין ויחייבו את ראשם למלך, וכשוך החמה כמעט שיחנוק עצמו הקרוב מדאגתו על קרובו ועל מעשהו, וכל דרכי השם ישרים.

Riddles of the Week

#1

רמב"ם הלכות גניבה פרק ז הלכה ג

כל מי שמששה בביתו או בחנותו מדה חסרה או משקל חסר עובר בלא תעשה שנ' לא יהיה לך בכיסך וגו', ואפילו לעשות המדה עביט של מימי רגלים אסור, שאע"פ שאין זה לוקח ומוכר בה שמא יבא מי שאינו יודע שהיא חסרה וימדוד בה, ואין לוקין על לאו זה שהרי אין בו מעשה.

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק א הלכה ג

אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אלא א"כ קנה חמץ בפסח או חימצו כדי שיעשה בו מעשה, אבל אם היה לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו אף על פי שעבר על שני לאוין אינו לוקה מן התורה מפני שלא עשה בו מעשה, ומכין אותו מכת מרדות.

#1

ספר החינוך פרשת כי תצא מצוה תרג

מצוה לזכור מה שעשה עמלק לישראל בצאתם ממצרים וכו' ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן, בזכרים כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, לא לנשים.

מנחת חינוך שם אות ג

והרב המחבר פוטר נשים ממצוה זו, ונראה קצת דפוטר אותם מהלאו ג"כ. ובר"מ אינו מבואר זה, וצריך ראייה לפטור נשים ממצות עשה שאין הזמן גרמא, ובפרט במקום לאו ג"כ. ומה שכתב כי להם לעשות המלחמה ולא לנשים, באמת מלחמת מצוה הכל יוצאין אפילו כלה מחופתה כמבואר בש"ס סוטה מ"ד ע"ב ובר"מ כאן פ"ז ה"ד. גם מי עמד בסוד ד' יתברך אם הטעם מחמת הנקמה, דאפשר גזירת הכתוב שנזכר שנאתו מאיזה טעם ואנחנו אין יודעים, ואפשר אף בביאת משיחנו שיכרת עמלק מכל וכל ולא יהיה זכר להם מ"מ הזכירה יהיה תמיד מצות עשה לזכור ולא לשכוח, על כן צ"ע דפוטר נשים ממצות עשה זו. ונראה דכל אישי ישראל חייבים כמו כל מצות עשה שאין הזמן גרמא, כן נראה:

קרן אורה מסכת סוטה דף מד עמוד ב

אמר ר' יוחנן רשות דרבנן כו'. ומסקנ' הש"ס בזה לפי פי' רש"י ז"ל דבעיקר הדין הכא לא נחלקו. ואין הכל יוצאין אלא במלחמ' יהושע. אבל בשאר מלחמו' אפי' למעוטי עו"ג דלא ליתו עלייהו לא יצא החתן כו'. אלא דרבנן קרו להאי נמי רשות. ונפ"מ לעוסק במצוה. ור' יהודה קרי להאי מלחמ' מצוה ופטור מן המצו'. אבל בירושלמי (פ"ח ה"י) איכא מ"ד דמחלוקת ביניהם לרבנן מלחמת מצוה. כגון מלחמת דוד. מלחמת חובה זה מלחמת יהושע. ולרבנן אפי' במלחמת מצוה הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו. ולר' יהודה מלחמת הרשות. היינו דאזלינן עלייהו. ומלחמת מצוה דאתיין אינון עלן. וס"ל לר' יהודה דבמלחמת מצוה אין הכל יוצאין, אלא במלחמת חובה דוקא. כן נראה גירסת הירושלמי. ולכ"ע איכא ג' מיני מלחמות. רשות. מצוה. וחובה. אזלינן עלייהו רשות. אתיין אינון עלן מצוה. מלחמת יהושע חובה. ואמרי רבנן דאפילו במצוה הכל יוצאין. ור' יהודה ס"ל דאין הכל יוצאין אלא במלחמת חובה. והרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' מלכים כ' דמלחמת מצוה היא מלחמת עמלק וז' עממין ולהושיע להם מצרים הבאים עליהם. ולכאורה הוא נגד מסקנא דשמעתין. דלמעוטי עו"ג דלא ליתו עלייהו הוי רשות לרבנן. ומד' הלח"מ ז"ל שם משמע דיש חילוק, כי היכי דלא ליתו עלייהו הוי רשות. אבל עזרת ישראל אם כבר באו עליהם זה ודאי מצוה היא. ומסתבר כן. אבל פשטא דשמעתין לא משמע הכי. אבל לפי דברי הירושלמי דלעיל נראה כד' הרמב"ם ז"ל, דאתיין אינון עלן הוי מלחמת מצוה לרבנן ג"כ. ובכה"ג ג"כ הכל יוצאין אפי' חתן מחדרו. אלא דמהא דאמרינן לעיל גבי אסא המלך שנענש מפני שעשה אנגריא בת"ח. והשמיע אין נקי אפי' חתן מחדרו. והרי התם היה מפני אויב דאתא עלייהו, מפני בעשא מלך ישראל. ואפ"ה שלא כדין הוי. וי"ל דהתם כבר הלך בעשא ממנו ע"י מלחמת ארם. כמבואר בקראי התם. ומשמע הכא דבמלחמת מצוה הכל יוצאין, ואפי' ת"ח צריכין ליבטל מלימודן. וא"כ יש לדקדק מהא דשבע בן בכרי דאמרינן בסנהדרין (מ"ט ע"א) דעמשא דריש אכין ורקין ואשכח לרבנן דפתחי במסכתא. והא התם הוי מלחמת מצוה משונא הבא עליהם, ואפילו ת"ח צריכין לצאת. וצ"ל דעיקר מרד שבע בן בכרי היה בכבוד מלכות. וזה לאו בכלל מלחמת מצוה הוא. ועי' בד' הרע"ב ז"ל והתוסי"ט ז"ל במתניתין.

Rabbi Zecharia Wallerstein

משנה ברורה סימן תקפא הקדמה

ואיכא אסמכתא מקרא אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול.

רמב"ם הלכות תשובה פרק י הלכה ג

וכיצד היא האהבה הראויה הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד כאלו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה והוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה, יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו שוגים בה תמיד כמו שצונו בכל לבבך ובכל נפשך, והוא ששלמה אמר דרך משל כי חולת אהבה אני, וכל שיר השירים משל הוא לענין זה.

Rabbi Shlomo Farhi

חתם סופר פרשת שופטים פרק יז פסוק יח

והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה וגו' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו. פי' כי כשישראל ברום המעלות אזי מלכם יושב על כסא ה' ומשמש ברה"ק ואורים ותומים עפ"י יצאו ויבואו, אמנם בסור כל אלה נקרא כסא ממלכתו, ומ"מ אחז"ל [חולין צ"ה]. רב בדק בספרא וכן היה ג"כ במלכי ישראל הכשרים שלא זכו לרוה"ק בדקו בספרא וה' ענם. וזהו והי' כשבתו על כסא ממלכתו ולא על כסא ה' מ"מ וכתב לו את משנה התורה וגו' והיתה עמו פי' זכות התורה יהיה עמו וכ"כ רמב"ן, וקרא בו כל ימי חייו פי' בס"ת יקרא כל קורות של ימי חייו את הכל ימצא בספר תורה. [תק"ס, ועי' בדח"ס כרך א' דף נ"ב טור א' בד"ה גם וכו' ע"ש]:

סדר הדורות האלף החמישי ד' אלפים תתקנ"ד

וקבלתי שהיה לרמב"ן תלמיד אחד, ר' אבנר היה שמו, ונעשה מומר ומזלו גרם שעלה במעלה ויהי נורא בכל הארץ. אחרי הימים ביום כפור שלח והביא לפניו את הרמב"ן רבו ובפניו הרג בעצמו חזיר אחד וינתחו ויבשלוה ויאכלוה ואחר אכלו שאל אל הרב על כמה כריתות עבר והשיב הרב שהיו ארבע והוא אמר שהיו חמש, והיה רוצה לחלוק עם רבו והרב נתן עיניו בו דרך כעס ויאלם האיש, כי עדיין נשאר עליו מעט יראה מאת רבו. ולבסוף שאל הרב מי הביאו אל ההמרה והשיב כי בפעם אחת שמע שדרש בפרשת האזינו שבפרשה ההיא כלולים כל המצות וכל הדברים שבעולם ולהיות אצלו זה מן הנמנע נהפך לאיש אחר, ויען הרב ואמר עדיין אני אומר זה ושאל מה שתראה, ויתמה האיש מאד ויאמר לו אם כן הוא הראני נא אם תמצא שמי כתוב שם, ויאמר הרמב"ן כן דברת מידי תבקשנו, ותכף הלך לו בקרן זווית ויתפלל, ויבא בפיו פסוק אמרתי אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם כי אות שלישי של כל תיבה יש שם האיש שהיה ר' אבנר, וכששמע הדבר הזה נפלו פניו וישאל לרבו אם יש תרופה למכתו, ויאמר הרב אתה שמעת דברי הפסוק, וילך הרב לדרכו, ותכף לקח האיש ספינה בלי מלח ומשוט ויכנס בה וילך באשר הוליכו הרוח ולא נודע ממנו מאומה (ועיין עמק המלך שער ראשון פ"ד).

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נב עמוד א-ב

אמר רבי יצחק: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, שנאמר רק רע כל היום.

שם משמאל פרשת נצבים שנת תרע"ה

ונראה עוד לומר דבאשר ניתן לעולם כח החידוש בכל יום, והמשכילים נוטלין זה הכח לעבודת ה' ולחידוש דבר בתפילה, ובאם לאו ח"ו נוטלין הסט"א את כח זה, וע"כ יצה"ר הוא נקרא מלך זקן וכסיל, ועם זה אמרו ז"ל (קידושין ל" ע"ב) יצרו של אדם מתחדש עליו, או מתגבר עליו בכל יום, ולכאורה בלתי מובן שזה היפוך זקן שמשמעו נתישן

בלתי חידוש, אך הוא הדבר שמעצמו הוא בלתי שום התחדשות אך כאשר בא לעולם בכל יום כח התחדשות אם אינם נוטלין החידוש לטוב נוטל הוא כח החידוש, ועיין בזוה"ק (ח"א קע"ט ע"ב) דיצ"ט קרי ילד מסכן ואיקרי נער בגין דאית לי' חדתו דסיהרא דמתחדשא תדיר, עכ"ל, וממילא יצה"ר איהו להיפוך, וע"כ כל כח החידוש וההתגברות שבו הוא רק מפאת שאין נוטלין החידוש לקדושה נוטל הוא כח החידוש, ואולי הוא בכלל הא דבזוה"ק (ח"א ר"א).
דהא לא אשתלים מנוולא דא אלא בחטאין דבני נשא:

Rabbi Efreim Goldberg

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז עמוד ב

ואמר רבי יצחק: אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנאמר כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם.

החפץ חיים בנתיבות התפלה עמוד צו

2) ונל"פ משה"כ: «ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך **כי אם ליראה** את ה' אלקיך לאהבה אותו ולעבוד את ה' וגו' וחז"ל תמהו: אטו יראה מילתא זוטרתא? כי העיקר שצריך האדם לחשוב הוא על «ועתה» מה שעליו עכשו לעשות, בשעה זו ביום הזה ואז ימצא שלא יכבד עליו הדבר ויהא קל לעשותו וכל דבר הכי קשה יופיע כמילתא זוטרתא.

שמעתי שבנחשול ההגירה בסוף המאה התשע עשרה הגיע לסינסינטי באה"ב איש יקר הרוח תורני וי"א ואחר כשלשים שנה באמריקה כשכבר קנה לו שם טוב בעיר כאיש עסקים ובעל משפחה מפוארה נודע שכל אלו השנים לא בא בשר לתוך פיו מפני מצב הכשרות בימים ההם. וכאשר נשאל האיש ע"י א' ממכיריו איך היה אפשר לו להזהר כל השלשים שנה מבלי טעימת בשר, ענה כי מעולם לא לקח על עצמו שלא יטעם טעם בשר שלשים שנה רק קבל ע"ע כל פעם שלא יאכל בשר רק ליום אחד ובכל יום ויום קבל רק יום אחד בלבד... וזוהי הכוונה של «ועתה».

שו"ת רדב"ז חלק ד סימן יג (אלף פז)

שאלה ראובן היה חבוש בבית האסורים ולא היה יכול לצאת להתפלל בעשרה ולעשות המצות והתחנן לפני השר או ההגמון ולא אבה שמוע להניחו זולתי יום אחד בשנה איזה יום שיחפץ. יורה המורה איזה יום מכל ימות השנה יבחר ראובן הנזכר ללכת לבית הכנסת:

תשובה הנה ראיתי אחד מחכמי דורנו בתשובה דבר זה צלל במים אדירים והעלה חרס בידו ועל יסוד רעוע בנה יסודו. בתחלה כתב דעדיף יום הכפורים ואח"כ החליפו ביום הפורים משום מקרא מגילה ופרסומי נסא דבעינן עשרה ואין ראוי לסמוך על דבריו. אבל מה שראוי לסמוך עליו הוא דאנן קי"ל דאין מעבירין על המצות ואין חולק בזה כלל הלכך המצוה הראשונה שתבא לידו שאי אפשר לעשותה והוא חבוש בבית האסורים קודמת ואין משגיחין אם המצוה שפגעה בו תחלה היא קלה או חמורה שאי אתה יודע מתן שכרן של מצות וזה פשוט מאד אצלי. דוד בן שלמה נ' אבי זמרא:

משנה ברורה סימן צ ס"ק כח

כתב בתשובת רדב"ז תפוס שהשר נתן לו רשות יום אחד להתפלל עם הצבור במנין איזה יום שירצה יתפלל אותו יום תיכף ולא יחמיץ המצוה להמתין על יום כיפור או פורים ועיין בח"א כלל ס"ח ובנשמת אדם שהאריך בכמה פרטים שיש בענין זה.

רש"י דפרשת כי תצא פרק כב פסוק ד

הקם תקים עמו - עם בעליו, אבל אם הלך וישב לו, ואמר לו הואיל ועליך מצוה אם רצית לטעון טעון, פטור:

Rabbi Daniel Glatstein

רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ד

אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזבו כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה, לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב, חטא חטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה, עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה שנאמר וצדיק יסוד עולם זה שצדק הכריע את כל העולם לזכות והצילו, ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים יתר מכל השנה, ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושין עד שיאור היום.

משנה ברורה סימן נד ס"ק ה

מעורכי המלחמה - ר"ל דכתיב בקרא מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ואחז"ל הירא מעבירות שבידו וזו ג"כ בכלל עבירה היא והא"ר כתב בשם מטה משה שהקליפות מבטלים לעלות התפלה וע"י פסוקי דזמרה מכריתים אותם וכששח חוזרין עליה בשביל העבירה הזאת אותם הגדודים שהם מעריכים מלחמה בינינו בעו"ה ע"כ ראוי שלא לספר:

משנה ברורה סימן סו ס"ק לה

גם לכתחלה ראוי להתחיל תפלת י"ח עם הש"ץ והקהל בשוה אלא עצה אחרת יש ונכון לעשותה כדי לצאת לכו"ע שיכוין לסיים עם הש"ץ בשוה ואז אינו מחוייב לענות אמן או שיתחיל שמ"ע מעט קודם הש"ץ דהיינו הפסוק ד' שפתי וגו' דבזה המעט ודאי ליכא קפידיא דאין ניכר כלל הקדמתו:

בן איש חי שנה ראשונה פרשת תרומה סעיף ב

ב. אף על גב דטעם הפשטי של החזרה הוא להוציא מי שאינו בקי, אין זה עיקר הטעם, דבזה"ז כמעט בטל טעם זה דהכל מתפללין בסידורים, והמתפלל בע"פ בקי הוא, ואם יש עם הארץ לגמרי הנה זה עומד כאבן ולא תועיל לו החזרה שאינו נותן לב עליה מאחר דאין מבין כלום, אך באמת טעם העקרי של החזרה הוא שמבואר בדברי רבינו האר"י ז"ל ע"פ הסוד המפורש בספר הכונות דבחזרת התפלה חוזרים ונעשים כל התיקונים שנעשו בתפלת לחש, אלא דהחזרה היא מגעת במקום עליון וגבוה יותר ממקום שמגעת שם תפלה דלחש, וזה הטעם דתפלת לחש צריך

לדקדק מאד לאומרה בלחש, והקפידו בזוהר מאד על המרים קולו בתפילתו מפני הפחד מן הקליפות שלא יתאחזו בה, אבל חזרה להיותה במקום עליון וגבוה אין אחיזה לקליפות שם לכך אומרים אותה בקול רם באין פחד. ולפ"ז משני דברים תוכל להבין מעלת החזרה, הא' דאומרים אותה בקול רם, והב' דלא ניתן רשות ליחיד לחזור התפלה כי אם דוקא לציבור שהם עשרה. לכך אין לבטל חזרה כלל אלא רק בשעת הדחק שלא נשאר זמן או שהם עשרה בצמצום וברור לו שיש בהם אנשים המונים שאין נותנים לבם לחזרה ואפילו על אמנים לא יתנו לב לענות, דאז כל כהאי גוונא יתפלל הש"ץ שלשה ראשונות בקול רם עם הציבור כשהם מתפללין בלחש, כדי שיאמר קדושת נקדישך ונעריצך, ואחר חתימת אתה קדוש גם הש"ץ יסיים התפלה בלחש, ועיין מנחת אהרן כלל ט"ז אות נ"ו ע"ש כמנהג הזה יע"ש:

סידור הגר"א

קלט. איתא בגמ' (נרכות ל"ג ע"ג) אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר כו', בסוד ב' תפילות בלחש ובחזרה ששם מתקבל התפילה יותר.

משנה ברורה סימן קכד ס"ק יז

ולכין - ע"כ יש ליזהר מלומר תחנונים או ללמוד בעת חזרת הש"ץ ואפילו אם מכוונים לסוף הברכה לענות אמן כראוי שלא תהיה אמן יתומה כמו שיתבאר ג"כ לא יפה הם עושים שאם הלומדים יפנו ללימודם עמי הארץ ילמדו מהן שלא להאזין לש"ץ ויעסקו בשיחה בטילה ח"ו נמצאו מחטיאין את הרבים:

תלמוד בבלי מסכת תענית דף ב עמוד א

דתינא: לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם, איזו היא עבודה שהיא בלב - הוי אומר זו תפלה.

דברי תורה כמעין שנובע מים חיים מעצמו, ומסופר בגמ' שבת (קמז ב): רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם [לפורגיתא - שם מדינה שיינה משובח, ולדיומסית - שם נהר שמימיו מלוחים והוא טוב לרפואה], "אימשיך בתרייהו" [נמשך אחר היין והרחיצה, רש"י] איעקר תלמודיה [נעקר תלמודו ושכחו, רש"י], כי הדר אתא קם למיקרי בספרא, בעא למיקרי החדש הזה לכם, אמר החרש היה לבס", וכתב המהרש"א ז"ל "ונפל טעות זה בפיו לפי ענינו, שנעשה לבו לב אבן וחרש מלהבין, אחרי אשר היה לבו כמעין המתגבר בחבורו לחכמים".

מי לא ירא מהפסק בלימוד התורה, אם ההפסק הינו "מזיק" כה נורא, עד שהופך הוא את ה"מעין המתגבר", את הלב הנובע נהרי נחלי תורה, ללב אבן וחרס, מה נענה אנן אזובי קיר. והדברים אמורים לא רק בפוסק מלימודו, אלא אפילו בהפסק ועזיבת "חיבור חכמים", דהיינו הישיבה, וכמעשה דר"א בן ערך.

הבה נתבונן כיצד נהג רבי עקיבא בשובו לביתו לאחר י"ב שנה שלמד תורה לפני ר' אליעזר ור' יהושע: "שמע מאחורי ביתו דקאמר לה חד רשע לדביתוהו שפיר עבד לך אבוך וכו', אמרה ליה אי צאית לדילי ליהוי תרתי סרי שנין אחרנייתא. אמר רבי עקיבא, הואיל ויהבה לי רשות איהדר לאחורי, הדר אזל הוה תרתי סרי שנין אחרנייתא" (נדרים נ א).

וקשים הדברים להולמם, לאחר פרידה של י"ב שנה מאשתו שעזבה חיי עושר והלכה אחריו בעוני ובמצוקה, מדוע לא נכנס לרגע קט לשמח את לבה, והרי כבר נודע לו שלא תעכבנו מלחזור לתורתו עוד י"ב שנה, ואיה הכרת הטוב [כפי שאמר ר"ע אח"כ "שלי ושלכם שלה הוא"].

אלא על כרחנו אנו צריכים לומר, כי ידוע ידע רבי עקיבא את הסכנה הכרוכה בהפסק שע"י הכניסה הביתה, ואפילו אם יכנס לרגע אחד בלבד, מי יודע אם יוכל להמשיך באותה מידה של עליה שהיתה כל י"ב שנה, כי הפסק כל דהו גורם לירידה.

חתם סופר פרשת שופטים פרק יז פסוק יח

והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה וגו' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו. פי' כי כשישראל ברום המעלות אזי מלכם יושב על כסא ה' ומשמש ברה"ק ואורים ותומים עפ"י יצאו ויבואו, אמנם בסור כל אלה נקרא כסא ממלכתו, ומ"מ אחז"ל [חולין צ"ה]. רב בדק בספרא וכן היה ג"כ במלכי ישראל הכשרים שלא זכו לרוה"ק בדקו בספרא וה' ענם. וזהו והי' כשבתו על כסא ממלכתו ולא על כסא ה' מ"מ וכתב לו את משנה התורה וגו' והיתה עמו פי' זכות התורה יהיה עמו וכ"כ רמב"ן, וקרא בו כל ימי חייו פי' בס"ת יקרא כל קורות של ימי חייו את הכל ימצא בספר תורה. [תק"ס, ועי' בדח"ס כרך א' דף נ"ב טור א' בד"ה גם וכו' ע"ש]:

רמב"ם הלכות מלכים פרק ג הלכה ו

וכן לא יהיה שטוף בנשים, אפילו לא היתה לו אלא אחת לא יהיה מצוי אצלה תמיד כשאר הטפשים, שנאמר לא תתן לנשים חילך, על הסרת לבו הקפידה תורה שנאמר ולא יסור לבבו, שלבו הוא לב כל קהל ישראל לפיכך דבקו הכתוב בתורה יתר משאר העם שנאמר כל ימי חייו.